

Дьордяй В. І.,
кандидат юридичних наук,
заступник начальника управління – начальник відділу інспекції
Головного управління Національної поліції в Закарпатській області

ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНЕ ЗАПОБІГАННЯ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВИМ ПОВІДОМЛЕННЯМ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ

GENERAL-SOCIAL PREVENTION OF ALLEGED MISCELLANEOUS MESSAGES ON THREATS TO CITIZENS' SAFETY, DESTRUCTION, OR DAMAGE TO OBJECTS

У статті розглянуто основні групи заходів запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності на загальносоціальному рівні. Загальносоціальна профілактика включає систему заходів економічного, політичного, правового, культурно-виховного характеру, що спрямовані на подолання кризових процесів у суспільстві, зокрема, таких як безробіття, соціальна нерівність, політичне напруження, правовий нігілізм, моральний занепад та духовна криза. У процесі впровадження таких заходів здійснюється вплив й на чинники, які породжують злочинність, що дає змогу зменшити її рівень. Підкреслено, що загальносоціальна профілактика має важливий кримінологічний аспект, адже вона є фундаментом, основою спеціально-кримінологічної профілактики. Проаналізовано соціально-економічні заходи запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Наголошено, що ці заходи посідають одне із центральних місць у системі запобіжної діяльності загальносоціального рівня. Зазначено, що соціально орієнтована політика, згідно з конституційним підходом, є частиною внутрішньої державної політики. Підсумовано, що до загальносоціальних заходів запобігання злочинам належать практично всі соціально-економічні перетворення нашого суспільства на сучасному етапі. Загальносоціальний рівень запобігання злочинам значною мірою визначається станом економіки держави, політичної обстановки, рівнем матеріального стану населення. Серед суспільно-політичних заходів виділено подолання політичної кризи, вирішення військового конфлікту, подолання корупції в органах державної влади. Найбільш вагомими культурно-виховними заходами вважають організацію дозвілля, роз'яснювальну роботу, пропаганду здорового способу життя та заняття спортом. Як висновок, зазначено, що соціально орієнтована та економічно обґрунтована державна політика сама по собі містить комплекс загальносоціальних заходів запобігання злочинам, у тому числі – завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Ключові слова: профілактика, держава, забезпечення безпеки, злочин, захід, соціальний контроль.

The article looks at the main groups of measures to prevent deliberately false messages about threats to citizens' security, destruction or damage to property at the social level. Social prevention includes a system of economic, political, legal, cultural and educational measures aimed at overcoming crisis processes in society, in particular, such as unemployment, social inequality, political tension, legal nihilism, moral decline and the spiritual crisis. The implementation of such measures also influences the factors that cause crime, which can reduce the level of the latter. It is emphasized that general social prevention has an important criminological aspect, because it is the foundation, the basis of special criminological prevention. Socio-economic measures to prevent deliberately misrepresenting threats to the safety of citizens, destroying or damaging property are analyzed. It is emphasized that these measures occupy one of the central places in the system of preventive activity of the general social level. It is stated that, according to the constitutional approach, socially oriented policy is a part of internal state policy. It is summarized that practically all socio-economic transformations of our society at the present stage belong to all-social crime prevention measures. The general social level of crime prevention is largely determined by the state of the state's economy, political situation, and the level of material state of the population. Among the socio-political measures are highlighted overcoming the political crisis, resolving the military conflict, overcoming corruption in public authorities. The most important cultural and educational activities are the organization of leisure, educational work, promotion of healthy lifestyles and sports. As a conclusion, it is stated that socially oriented and economically justified state policy by itself contains a set of general social measures for prevention of crimes, including – deliberately false reports about threat to the safety of citizens, destruction or damage to property objects.

Key words: prevention, state, security, crime, measure, social control.

Безпека людини поряд із її життям та здоров'ям, честю, гідністю та недоторканістю ст. 3 Конституції України визначається як найвища соціальна цінність [1]. Визначення безпеки на нормативному або доктринальному рівні тривалий час є предметом багатьох наукових дискусій. Не вдаючись у подробиці цих дискусій, зазначимо, що усі науковці сходяться на думці, що безпека людини завжди передбачає її захищеність та відсутність загроз.

Завідомо неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності – це злочини, які ставлять під загрозу громадську безпеку. Незважаючи на те, що

реальної загрози безпеці людини немає, під час вчинення цього злочину в суспільстві сіється страх, підвищується рівень емоційного невдоволення, відчувається відсутність захищеності, яка б гарантувала безпеку. Саме це, а також значне збільшення кількості вчинених завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян протягом останніх років зумовлює актуальність статті.

Особливість загальносоціального запобігання злочинам полягає в тому, що нейтралізація причин і умов злочинності під час цієї запобіжної діяльності є похідним, а не головним завданням. Головним завданням, яке стоїть перед суб'єктами загальносо-

ціального запобігання злочинам, є підвищення суспільного добробуту та подолання кризових процесів у суспільстві. Різні аспекти запобіжної діяльності були предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких варто виділити Г.А. Аванесова, О.М. Бандурку, В.В. Василевича, В.В. Голіну, В.К. Грищука, Н.О. Гуророву, І.М. Даньшина, О.М. Джужу, А.П. Закалюка, А.Ф. Зелінського, В.М. Кудрявцева, Н.Ф. Кузнєцову, В.І. Шакуна. Окремі кримінологічні, кримінально-правові та криміналістичні аспекти завідомих неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності вивчалися К.І. Берлянд, О.В. Кириченком, В.М. Логою тощо. Однак при всій значущості досліджень зазначених та інших науковців сучасні реалії вказують на те, що запобіжна діяльність щодо цих злочинів потребує удосконалення.

Метою статті є дослідження системи заходів загальносоціального запобігання завідомих неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

На думку І.М. Даньшина, загальносоціальна профілактика злочинності є, по суті, комплексом перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин і усунення або нейтралізацію водночас причин та умов злочинності [2, с. 26]. Своєю чергою, А.П. Закалюк зазначає, що заходи загальносоціального запобігання мають своїм об'єктом явища, факти, прояви тощо, які мають із злочинністю, хоч і не спричинювальний чи зумовлювальний, але інший детермінуючий, здебільшого кореляційний зв'язок або зв'язок станів [3, с. 328]. Відомий радянський кримінолог В.М. Кудрявцев говорив про соціальну профілактику як сукупність заходів, спрямованих на оздоровлення суспільних відносин, ліквідацію соціальних пороків, підвищення добробуту суспільства [4].

Загальносоціальна профілактика злочинів передбачає застосування заходів, які безпосередньо не спрямовані на протидію злочинності та її детермінант. Загальносоціальна профілактика включає систему заходів економічного, політичного, правового, культурно-виховного характеру, що спрямовані на подолання кризових процесів у суспільстві, зокрема, таких як безробіття, соціальна нерівність, політичне напруження, правовий нігілізм, моральний занепад та духовна криза. У процесі впровадження таких заходів здійснюється вплив й на чинники, які породжують злочинність, що дає змогу зменшити її рівень. Варто зауважити, що загальносоціальна профілактика має важливий кримінологічний аспект, адже вона є фундаментом, основою спеціально-кримінологічної профілактики [5, с. 73–74].

Отже, у вітчизняній кримінології під загальносоціальним запобіганням злочинності розуміють комплекс різноманітних за характером і спрямованістю соціально-економічних, культурно-виховних, морально-психологічних, пропагандистських, організаційно-управлінських та інших заходів, що реалізуються органами державної влади й місце-

вого самоврядування, громадськими організаціями і окремими громадянами з метою удосконалення різних сфер суспільного життя. Тому мета у вигляді протидії окремим видам злочинності не є основною для цього рівня запобігання злочинності, а виступає його додатковим (факультативним) завданням [6, с. 117].

Аналізуючи систему загальносоціальних заходів запобігання завідомих неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, варто наголосити, що одне із центральних місць у ній посідають соціально-економічні заходи. На сучасному етапі розвитку господарської системи, в умовах невизначеності та нестійкості функціонування ключовим інструментарієм забезпечення результативності реалізації соціально-економічної політики держави є: формування відповідного типу політики модернізації економіки на засадах реалізації соціетальних принципів до визначення напрямів структурно-динамічних змін [7]; використання принципів розбудови соціально-економічних систем, застосування яких забезпечує розробку й визначення специфічного комплексу модернізаційних заходів щодо реалізації функцій генерування сприятливих умов задля цілеспрямованого загальноекономічного зростання з урахуванням трансформаційних змін на коригування до цільових орієнтирів еволюції.

Соціально орієнтована політика, за конституційним підходом, є частиною внутрішньої державної політики, а до повноважень Верховної Ради України належить затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля. В Україні є програми планування соціально-економічних процесів, що відбуваються в державі, визначаються цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку та заходи, які необхідно здійснити задля їх досягнення.

Крім того, для України є вражаючим стан бідності населення. Згідно з дослідженням рівня життя українців, проведеним ООН, більшість населення України (80% населення) живе за межею бідності. Згідно зі стандартами ООН, за межею бідності живуть люди, які на день витрачають до \$5 (приблизно 122 грн станом на листопад 2019 р.). Кардинальне вирішення проблем соціальної сфери та вихід із деградаційного стану можливі лише за умови реформування цінних відносин у суспільстві. А це стане можливим, якщо грошово-матеріальні потоки приймуть природну необхідність та відповідатимуть прискореному характеру товарообмінних процесів в економіці країни. Крім того, природну необхідність та прискорений характер товарообмінних процесів може забезпечити лише державна система управління як система, що налаштована на еволюційний розвиток [8, с. 359–367].

Таким чином, до загальносоціальних заходів запобігання злочинам належать практично всі соціально-економічні перетворення нашого суспільства на сучасному етапі. Загальносоціальний рівень запо-

бігання злочинам значною мірою визначається станом економіки держави, політичної обстановки, рівнем матеріального стану населення.

На окрему увагу заслуговують суспільно-політичні заходи загальносоціального запобігання. Під час розбудови в Україні відкритого демократичного суспільства важливу роль відіграють усі суспільно-політичні процеси, які виступають важливим інституційним засобом залучення людей до політики, формування правлячої еліти, розвитку державної політики загалом. Суспільно-політичні об'єднання громадян є невід'ємним компонентом будь-якого демократичного суспільства. Останніми роками в Україні витає дух політичної кризи. Громадяни України залишаються жертвами протистоянь різних політичних сил, які призводять до політичної нестабільності. Крім того, на стан суспільства значний вплив справляють військовий конфлікт та корупція на вищих рівнях державної влади. Це, своєю чергою, підриває авторитет держави, призводить до агресії, паніки, розчарування населення та інших негативних наслідків.

Розглядаючи статистику вчинення завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, неважко помітити підтвердження вищенаведеного. З початком військових дій на сході нашої країни різко збільшилася кількість цих злочинів. Отже, подолання вказаних проблем також буде дієвим заходом загальносоціального запобігання.

Варто зауважити, що культурно-виховні заходи загальносоціального запобігання злочинам також нині відіграють важливу роль. Рівень культурно-виховного розвитку суспільства значним чином впливає на прийняття рішення скоїти злочин окремою особою. Серед таких заходів загальносоціального запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності можна виділити організацію дозвілля, роз'яснювальну роботу, пропаганду здорового способу життя та заняття спортом тощо. З цього приводу О.С. Шеремет зауважує, що разом із політичними, економічними, соціальними заходами необхідно посилювати ідеологічні чинники. Адже рівень загальної та правової культури, моральності населення завжди ставав своєрідним міцним бар'єром на шляху злочинності [9, с. 103].

Як один із засобів застосування таких заходів загальносоціального запобігання злочинам виділяють соціальний контроль.

Соціальний контроль являє собою сукупність норм, інститутів та відносин, що спрямовані на забезпечення поведінки людей відповідно до інтересів даної соціальної групи, суспільства загалом. Соціальний контроль включає інституційний, ціннісний та поведінковий аспекти. Норми та цінності моралі, права, релігії, етики є джерелами мотивації і прийняття рішень, еталонами для вироблення зразків поведінки, і одночасно вони виступають як інструменти соціального контролю, встановлюючи межі допустимих відхилень у поведінці від загальноприйнятних стандартів і даючи принципову основу для застосування моральних, правових та інших санкцій. Соціальний контроль може бути формальним (інституційним) і неформальним. Формальний здійснюється системою державних правоохоронних органів (системою юстиції) [10, с. 279–281]. Проблема соціального контролю, по суті, є складовою проблемою взаємовідносин індивіда та суспільства, громадянина та держави. Якби не було соціального контролю, люди могли б робити все, чого вони забажають, і так, як вони забажають. Тому соціальний контроль виступає фундаментом стабільності в суспільстві, його відсутність або послаблення призводять до безладу, соціальної аномії (ігнорування норм та правил).

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що соціально орієнтована та економічно обґрунтована державна політика сама по собі містить комплекс загальносоціальних заходів запобігання злочинам, у тому числі завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Ці заходи безпосередньо не спрямовані на протидію злочинам, однак вони мають не менш важливе значення в запобіжній діяльності, адже сприяють вихованню здорового, морально стійкого покоління, а також допомагають мінімізувати вплив чинників, що детермінують злочинність. Загальносоціальні заходи запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності стосуються різних сфер життя суспільства, зокрема соціально-економічної, суспільно-політичної, культурно-виховної.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 20.10.2019).
2. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, О.К. Кальман, О.В. Лисоєд; за ред. проф. І.М. Даньшина. Харків : Право, 2003. 352 с.
3. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
4. Кудрявцев В.Н. Стратегии борьбы с преступностью. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Наука, 2005. 366 с.
5. Босак К.С. Місце й роль традицій та звичаїв у системі загальносоціальних заходів запобігання злочинам. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2014. № 3(45). С. 73–77.
6. Білоконь М.А. Зміст, значення та співвідношення загальносоціальних і спеціально-кримінологічних заходів запобігання й протидії злочинності неповнолітніх в країнах ЄС. *Європейські перспективи*. 2013. № 1. С. 117–121.
7. Етнічний довідник: поняття та терміни / Л. Аза, Е. Афонін, Л. Васильєва, І. Винниченко, В. Євтух та ін. URL: <http://etno.uaweb.org/glossary/index.html> (дата звернення 20.11.2019).
8. Андронік О.Л. Оцінка основних показників соціально-економічного розвитку України. *Економіка і організація управління*. 2016. № 3(23). С. 357–367.
9. Шеремет О.С. Правова допомога населенню як частина загальносоціальних заходів запобігання злочинності органами місцевого самоврядування. *Право та державне управління*. 2016. № 2 (23). С. 102–105.
10. Кудрявцев В.Н. Право и поведение. Москва : Юрид. лит, 1978. 192 с.